

Хижняк Н. С.

Трансформація асоціативного порівняння в суміжні стилістичні фігури та тропи при перекладі..... 103

Яровенко Л. С., Кириллова М. Д.

Особенности перевода слов широкой семантики *thing, stuff*..... 107

РОЗДІЛ II. ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Асмуківич І. В.

Формування та розвиток англійської авіаційної термінології 112

Біян Н. Р.

Синонімічні й антонімічні відношення в сучасній англійській терміносистемі туризму 117

Воскобойник Г. М.

Запозичення як один із пріоритетних шляхів поповнення лексичного фонду латиномовної зоологічної номенклатури 122

Галай Т. М.

Запозичення однослівних термінів у сучасній англійській фаховій мові геології 128

Галян О. В.

Суфіксальна деривація іменникових фізичних термінів у французькій мові..... 131

Гошовська Л. М.

Термінологія хокею із шайбою в терміносистемі ігрових видів спорту..... 133

Дейнека В. М.

Типи аббревіатур та їх функціонування в терміносистемі митної справи 137

Демиденко О. П., Матковська Г. О.

Функціонально-семантичні особливості термінів із колоративним компонентом 141

Дідух Л. І.

Структура англійських трикомпонентних пожежно-технічних термінів 144

Дружбяк С. В.

Калькування в сучасній німецькій фаховій мові економіки 148

Дюканова Н. М., Никонорова Л. І.

Лексико-фразеологічні особливості англійської мови в сучасній економічній прозі 151

Закреницька Л. А.

Фахові тексти в їх жанрових різновидах як сфера функціонування англійських термінів християнського богослов'я 154

Ishchuk M. M.

Contrastive Analysis of Military Sphere Term Structure in English and Ukrainian 158

Літвінчук А. Т.

Концептуальний аналіз у дослідженні галузевої термінології (на матеріалі термінів торфопромисловості в англійській мові)..... 161

Маковська О. О.

Ономастичний простір англійських термінів пластичної хірургії..... 164

5. Гривев-Гривевич С. В. Основы антропологической лингвистики (к лексическим основаниям эволюции мышления человека) : учеб. пособие / С. В. Гривев-Гривевич, Э. А. Сорокина, Т. Г. Скопюк. – М. : Компания Спутник, 2005. – 114 с.
6. Засорина Л. Н. О некоторых эмпирических принципах металингвистики / Л. Н. Засорина // Вопросы металингвистики. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1973. – 136 с.
7. Коновалова Е. А. Деривационный потенциал и парадигматические отношения современной русской экономической терминологии : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е. А. Коновалова ; Симфероп. гос. ун-т. – М., 1998. – 17 с.
8. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик – 3-е изд. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 256 с.
9. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии: вопросы теории и методики / Д. С. Лотте. – М. : Наука, 1961. – 84 с.
10. Пастушенко Т. В. Колірна номінація як елемент вторинної мовної картини світу (на матеріалі сучасної англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 "Германські мови" / Т. В. Пастушенко. – К., 1998. – 20 с.

Статтю подано до редколегії
31.03.2011 р.

УДК 001.4

Л. І. Дідух – викладач кафедри іноземних мов та технічного перекладу Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Структура англомовних трикомпонентних пожежно-технічних термінів

Роботу виконано на кафедрі іноземних мов та технічного перекладу ЛДУБЖ

У статті проведено структурний аналіз груп моделей трикомпонентних пожежно-технічних термінів, їх варіантів на основі німецько-російсько-англійського словника "Lexicon Brandschutz" обсягом понад 3000 термінів із цієї тематики. У процесі дослідження виявлено іменні групи термінів; ад'єктивно-іменні (з одним прикметником, із двома прикметниками); дієслівно-іменні; прийменниково-іменні; адвербіально-іменні та символічно-іменні групи.

Ключові слова: структурний аналіз, модель трикомпонентного пожежно-технічного терміна, варіант моделі.

Дідух Л. І. Структура англоязычных трикомпонентных пожарно-технических терминов. В статье проведен структурный анализ групп моделей трехкомпонентных пожарно-технических терминов, их вариантов на основе немецко-русско-английского словаря "Lexicon Brandschutz" объемом более 3000 терминов по этой тематике. В процессе исследования выявлены именные группы; адъективно-именные (с одним прилагательным, с двумя прилагательными); глагольно-именные; предложно-именные; адвербиально-именные и символично-именные группы.

Ключевые слова: структурный анализ, модель трёхкомпонентного пожарно-технического термина, вариант модели.

Didukh L. I. Structure of English Three-Component Fire-Technical Terms. The article deals with the structural analysis of model groups of English three-component fire-technical terms, their variants on the basis of German-Russian-English Dictionary "Lexicon Brandschutz" with over 3000 terms. During the research it was found out the nominal groups of terms; adjective and nominal (with one and two adjectives) terms; verbal and nominal terms; prepositional and nominal terms; adverbial and nominal terms; symbolic and nominal terms.

Key words: structural analysis, model of three-component fire-technical term, model variant.

Постановка наукової проблеми та її значення. У науковій термінології дуже поширений синтаксичний спосіб утворення термінів [1–3]. Багатокомпонентні терміни по-різному називаються в

науковій літературі, наприклад, полілексемні терміни [4, 70], багатокомпонентні термінологічні сполучення [1].

Погоджуємось із думкою Л. Б. Ткачової, що багатокомпонентний термін – це окремо оформлене, семантично цілісне сполучення, утворене шляхом об'єднання двох, трьох і більше компонентів [5].

Мета статті – провести структурний аналіз груп моделей трикомпонентних пожежно-технічних термінів, їх варіантів на основі німецько-російсько-англійського словника “Lexicon Brandschutz” обсягом понад 3000 термінів із цієї тематики [6].

Необхідність використання багатокомпонентних конструкцій у науково-технічній літературі пояснюється тим, що засобами розгорнутого словосполучення передається велика кількість диференційованих ознак спеціального поняття і збільшується ступінь семантичної вмотивованості терміна, що для терміна досить істотно.

Вивчення логіко-семантичної та семантичної структур складних термінів у наш час набуває особливого значення у зв'язку з проблемами лінгвістичного забезпечення автоматизованого пошуку науково-технічної інформації, машинного перекладу, систем штучного інтелекту, упорядкування та стандартизації термінології.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У результаті проведеної нами роботи у словникові “Lexicon Brandschutz” виявлено 733 трикомпонентних терміни. Під час визначення кількості компонентів у терміні ми виходили з кількості слів, написаних окремо. Наприклад, термін *air foam extinguisher* – *повітряно-пінний вогнегасник* – складається з трьох окремо написаних слів-термінів, виражених іменниками. Замінивши слова символами, якими зазвичай позначають ці частини мови, отримуємо модель терміна – NNN. У цьому прикладі компонентами терміна є прості слова, тобто кількість слів цього терміна відповідає кількості компонентів його моделі, а саме трьох.

Можливі випадки, коли компонентом терміна є складне слово або термін, наприклад, *workshop* або *vacuum-input* у трикомпонентних термінах *fire hazard workshop* – *вогнебезпечне виробниче місце*, *vacuum-input pressure gauge* – *моновакуметр на вході*. Для спрощення графічного зображення моделей термінів та їх варіантів, компоненти термінів, які є складними словами, у цьому випадку складними іменниками (NN) або (N-N), позначаємо одним символом N з рискою внизу – N. Отже, терміни зі складними словами будуть позначені як NNN і NNN.

Згадані вище позначення трикомпонентних термінів, а саме NNN, NNN і NNN, ми вважаємо варіантами моделі “іменник + іменник + іменник” – N+N+N. Умовні позначення інших компонентів показано в примітці до табл. 1. Варіант моделі визначається наявністю простих і складних слів, що є компонентами термінів, а група моделі – наявністю виражених однаковими частинами мови компонентів, із яких складаються моделі термінів.

У процесі дослідження виявлено 732 трикомпонентних терміни (згаданого вище словника), які можна розділити на 6 груп термінів, а саме: 1) іменні терміни; 2) ад'єктивно-іменні: а) з одним прикметником, б) із двома прикметниками; 3) дієслівно-іменні; 4) прийменниково-іменні; 5) ад'єктивно-іменні; 6) символно-іменні. Кожен термін складається з головного компонента (ядра), який називає родове поняття, і підлеглих йому ад'юнктів, що вказують на видове поняття. Ядра і ад'юнкти можуть бути виражені простими і складними словами й термінами. Компонентами термінів є прості іменники в загальному відмінку – 296, прості прикметники – 155, прості іменники в присвійному відмінку – 1, прості дієприкметники (Ving, Ved) – 34, прості прислівники – 3, прийменники – 169, прості символи – 2, прості аббревіатури – 2, а також складні: іменники у загальному відмінку – 39, прикметники – 12, дієслова – 2, дієприкметники – 3.

Аналіз трикомпонентних термінів дав можливість виділити 32 варіанти моделей термінів, які об'єднані в 13 моделей (див. табл. 1). Моделі термінів об'єднані в групи на основі наявності в них компонентів, виражених одними й тими ж частинами мови. Наприклад, в ад'єктивно-іменну групу трикомпонентних термінів входять усі моделі, компонентами яких є прикметники, іменники в загальному і присвійному відмінках, аббревіатури незалежно від їх розташування в моделі. Ця група включає такі моделі: A + N + N, N + A + N, A + A + N. Отже, всі моделі термінів об'єднані в 6 груп, (див. табл. 1).

Кількість трикомпонентних термінів, їх моделей, варіантів моделей і груп

№ групи моделей	Моделі і їх варіанти	Кількість термінів	Приклад
I	N+N+N	339	fire protection device airport fire brigade bromochloromethane fire-extinguishing installation vehicle turntable ladder air foam fire-extinguisher <u>Kienitzsch</u> ' protective aisle Gibbs heat function VHF alarm system
	NNN	296	
	<u>NNN</u>	16	
	<u>NNN</u>	2	
	NNN	18	
	NNN	3	
	N'sNN	1	
	NNN	1	
II	<u>NNN</u>	2	combustible gaseous substance explosion-proof electric plant open cross-sectional area small portable radiotelephone absolute air humidity electrooptical smoke detector automatic fire-fighting installation critical Reynolds number large area searchlight surface active substance fire-extinguishing dry powder sight allround detector
	NNN	1	
	NNN	1	
	A+A+N	12	
	AAN	8	
	<u>AAN</u>	2	
	<u>AAN</u>	1	
	<u>AAN</u>	1	
	A+N+N	166	
	ANN	147	
	<u>ANN</u>	8	
	<u>ANN</u>	8	
	<u>ANN</u>	1	
	<u>ANN</u>	2	
N+A+N	4		
NAN	2		
<u>NAN</u>	1		
<u>NAN</u>	1		
III	Ving+N+N	18	drizzling fog installation condensed pressure gas turn-out duty officer written turn-out order object protected installation
	VingNN	18	
	Ved+N+N	16	
	VedNN	16	
	<u>Vphr</u> +N+N	2	
	<u>Vphr</u> NN	2	
	Ved+ <u>Vphr</u> +N	1	
	Ved <u>Vphr</u> N	1	
	N+Ved+N	1	
	NVedN	1	
IV	N+Prep+N	166	zone of combustion safeguarding of operation system of fire-alarm under oxygen limit
	NPrepN	163	
	<u>NPrep</u> N	1	
	<u>NPrep</u> N	2	
	Prep+N+N	3	
	PrepNN	3	
V	Adv+N+N	3	intrinsically safe circuit
	AdvNN	3	
VI	N+N+S	2	extinguishing gas CO ₂ fire-extinguishing installation CO ₂
	NNS	1	
	<u>NNS</u>	1	
Усього		733	

Примітка: Тут і далі N – іменник, N – іменник (власна назва), N̄ – абrevіатура, N's – іменник у присвійному відмінку, A – прикметник, A – складний прикметник, V – дієслово (Ving, Ved – неособові форми дієслова), V – складне дієслово (Ving, Ved – складні неособові форми дієслова), Vphr – фразове дієслово, Ving(phr) – складна неособова форма дієслова, Adv – прислівник, Adv – складний прислівник, S – символ.

Розглянемо детальніше згадані вище групи, моделі термінів та їх варіанти.

Іменна група. До цієї частини входять терміни моделі N+N+N – 339 (*hose pipe characteristic* – характеристика рукавної лінії), N'+N+N – 1 (*Kienitzsch' protective aisle* – захисні полоси Кініцша). Зазвичай терміни цієї групи є простими іменниками – 296, а деякі з них складними – 39. В основному складні слова цієї групи термінів утворюються за допомогою двох іменників, які можуть бути написані разом або через дефіс – 26 компонентів (*fire hose-washing apparatus* – апарат для миття рукавів), а також за допомогою прикметника та іменника – 6 (*high-pressure air compressor* – повітряний компресор високого тиску), дієслова та іменника – 3 (*closed-circuit breathing apparatus* – регенеративний кисневий апарат), дієслова і прислівника – 1 (*foam pourout rod* – важільно-тягова система для піногасіння) та складним словом із “внутрішнім синтаксисом” – 1 (*rate-of-rise heat detector* – диференційний сповіщувач). Складне слово може бути виражене будь-яким компонентом терміна. Наприклад, *airport fire brigade* – пожежна частина аеропорту, *nitrogen fire-extinguishing installation* – установка гасіння азоту; *jet pipe pistol-type* – пожежний ствол пістолетного типу. Також у цій групі трапляється ще варіант моделі NNN, який представлений двома термінами: *V-H capacity diagram* – діаграма розходу і напору.

Крім того, зустрілися однакові за значенням і написанням терміни, перший компонент яких пишеться в одних випадках окремими словами, в інших – через дефіс. Наприклад: *fire fighting crew* – ланка пожежних для гасіння пожежі, *fire-fighting equipment* – пожежне обладнання. У таких випадках ми вважали термін у першому варіанті трикомпонентним, а в другому – двокомпонентним.

Написання складного слова через дефіс у складі багатокомпонентного терміна характерне для всіх терміносистем, у яких зв'язки у середині компонентів і між компонентами ще міцно не встановлені. Описаним вище способом виділялися варіанти і моделі для всіх багатокомпонентних термінів.

Група **ад'єктивно-іменних термінів** включає 3 моделі (A+A+N, N+A+N та A+N+N), які охоплюють 182 терміни.

У 170 термінах компонент може бути виражений простим або складним прикметником і є першим або другим, а у 12 термінах – і першим, і другим компонентами терміна. Наприклад, *hydrostatic pressure height* – гідростатичний напір, *premise protective installation* – установка захисту місцевості, *basic tactical rules* – основні правила тактики.

Складні слова залежно від того, якою частиною мови вони є, можуть виражатися сполученням “іменник + іменник” або “прикметник + іменник” (*explosion-proof fire detector* – вибухозахисний пожежний детектор, *open cross-sectional area* – вільна площа поперечного перерізу).

У **дієслівно-іменну групу термінів** входить 5 моделей – 38 термінів. Дієслівний компонент може бути на першому чи другому місці в терміні. У складі моделей Ved + N + N, Vphr+N+N, N+Ved + N, Ving + N + N, Ved + Vphr + N дієслівним компонентом є форми Participle I або Participle II:

extinguishing agent jet – струмінь вогнегасящих засобів (Ving + N + N);

rolled fire hose – рукав для згортання (Ved + N + N);

object protected installation – установка захисту об'єкта (N+Ved + N).

Наступною є група **прийменниково-іменних термінів**, що складається з двох моделей N + Prp + N – 166 термінів та Prp+ N+ N – 3 терміни. За винятком трьох термінів (*safeguarding of operation*, *system of fire-alarm*, *water for fire-fighting*), усі інші складаються з компонентів, виражених простими словами. Наприклад, *temperature of fire* – температура пожежі.

Група **адвербіально-іменних термінів** містить лише 1 модель (Adv+N+N), яка охоплює 3 терміни. Усі компоненти виражені простими іменниками (*intrinsically safe installation* – самозахисна установка).

Група символічно-іменна представлена однією моделлю (N+N+S), до якої входять 2 терміни, кожному з яких відповідає певний варіант: NNS (*extinguishing gas CO2* – засоби для гасіння з вуглекислим газом), NNS (*fire-extinguishing installation CO2* – установка для пожежогасіння з вуглекислим газом).

Висновки. Словник “Lexicon Brandschutz” обсягом понад 3000 пожежно-технічних термінів налічує 736 трикомпонентних термінів, які можна згрупувати у 6 груп, а саме: 1) іменні терміни; 2) ад'єктивно-іменні – а) з одним прикметником, б) з двома прикметниками; 3) дієслівно-іменні; 4) прийменниково-іменні; 5) ад'єктивно-іменні; 6) символічно-іменні.

У процесі дослідження терміни були згруповані у моделі: N+N+N (339 термінів); A+N+N (166); A+A+N (12); N+A+N (4); Ving+N+N (18); Ved+N+N (16); Ved+Vphr+N (1); Vphr+N+N (2); N+Prp+N (166);

Prep+N+N (3); Adv+N+N (3) N+N+S (1); S+N+N (2); N+Ved+N (1). Найбільш частотними моделями є N+N+N, A+N+N і N+Prep+N, рідко трапляються моделі Ved+Vphr+N, N+N+S і N+Ved+N.

Значну частину компонентів термінів, які виражені простими словами, займають іменники в загальному відмінку – 296, прикметники – 155, прийменники – 169, неособові форми дієслова – 34, іменники в присвійному відмінку – 1, прислівники – 3, символ – 2, аббревіатури – 2. Ця ж тенденція зберігається у термінах, де компоненти виражені складними словами: іменники у загальному відмінку – 39, прикметники – 12, дієслова – 2, дієприкметники – 3.

Література

1. Дорош Г. Л. Структурно-семантическая организация многокомпонентных терминологических образований с препозитивным определением в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Г. К. Дорош. – К., 1987. – 16 с.
2. Шуневич Б. Про деякі характеристики двокомпонентних термінів (на матеріалі англійських журнальних статей з робототехніки та вакуумної техніки) / Б. Шуневич, С. Кравець // Проблеми лінгвістики науково-технічного та художнього тексту та лінгвометодики : вісник ДУЛП. – Л., 1996. – № 305. – С. 75–79.
3. Дідух Л. Структурні характеристики англійських двокомпонентних пожежно-технічних термінів / Л. Дідух // Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 7–8 квіт. 2011 р., ТНЕУ. – Т. : Екон. думка, 2011. – С. 41–43.
4. Павлова М. Г. Английская терминология по вычислительной технике : автореф. дис. ... канд. филол. наук / М. Г. Павлова. – М., 1985. – 16 с.
5. Ткачєва Л. Б. Происхождение и образование авиационных терминов в английском языке : автореф. ... канд. филол. наук / Л. Б. Ткачєва. – Л., 1973. – 29 с.
6. Lexicon Brandschutz. – Berlin, 1986. – 720 p.

Статтю подано до редколегії
14.04.2011 р.

УДК 811.112.2'373.46:33

С. В. Дружб'як – старший викладач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету "Львівська політехніка"

Калькування в сучасній німецькій фаховій мові економіки

*Роботу виконано на кафедрі прикладної лінгвістики
НУ "Львівська політехніка"*

У статті досліджено особливості калькування як засобу створення нових економічних терміноодиниць, проаналізовано структурні та семантичні види калькування, визначено типи кальок у німецькій економічній терміносистемі.

Ключові слова: калькування, запозичення, термінологія, семантичне запозичення.

Дружб'як С. В. Калькирование в современном немецком подязыке экономики. В статье исследованы особенности калькирования как способа создания новых экономических терминологических единиц, проанализированы структурные и семантические виды калькирования, определены типы калек в немецкой экономической терминисистеме.

Ключевые слова: калькирование, заимствование, терминология, семантическое заимствование.

Druzhybyak S. V. Replication in Modern German Economic Language. The article deals with replication peculiarities as means of new economic terms creation, structures and semantic types of replication are analyzed, types of replications in German economic terminology are defined.

Key words: replication, borrowing, terminology, semantic borrowing.

© Дружб'як С. В., 2011